

kök kezébe került, Szokoli Mohamed igen jól bánik vele, mit használ a makacs ellenállás, a pasa közbenjár a szultánnál, hogy Zrínyi Miklósnak adja a magyar királyságot. Ezt a levelet egy nyílveszővel lőtték be a várba, hozzátűzték Zrínyi György foglyul ejtett trombitásánál talált családi zászlót. Zrínyi Miklós így hitelt adott a levélnek, de válasza elutasító volt:

„Szemem fénye, szívem vére, kedves fiam! Amit írtál, tudomásul vettem és megértettem. Te tudod azonban, hogy a mi családunk a bátorság szilárd talaján áll, s nekünk nem illik beszélni senkinek sem gyengeségről és tehetetlenségről, mert ez gyávaság lenne tőlünk. Ilyen élet nekem nem kell! Amíg élek, a pasa a várat nem kaphatja meg tőlem!”

Szeptember 6-án Szulejmán meghalt. A nagy világhódító Szigetvárnál élete végéhez ért. Szokoli Mohamed hamis jelentést adott a szultán állapotáról, s nevében megparancsolta, hogy a várat szeptember 7-én be kell venni.

Szeptember 7-ére a tűz már az egész belső várra átterjedt. A védők – Zrínyivel az élükön – tudták, hogy csak egyetlen lehetőségük maradt: kimenteni a várból, minél több törököt megölve hősként meghalni. Szeptember 7-én az egész török tábor támadásba lendült. A vár belső kis terén összegyűltek Zrínyiék, Zrínyi selyem díszruháját vette magára, zsebeibe 100-100 aranyat tett, hogy méltó zsákmánya legyen, aki holttestét megtalálja. Így szólt katonáihoz: „...*Én mindeni közül első akarok lenni, ti előttemek kitörni, és amiként én cselekszem, ti is ugyanígy tegyetek... Kedves testvérek, maradjatok velem a végső megsemmisülésig...*” Kinyitatta a vár kapuját, parancsot adott az ott álló ágyú elsütésére. Egy török golyó leterítette Szerecsen Márkot, helyébe Horváth György ugrott, aki elsütötte az ágyút, amely széles utat vágott az ellenség között. Zrínyiék átrohantak a hídon, Zrínyi rögtön végzett egy török tiszttel, majd tovább küzdött mindaddig, amíg oldalába egy golyó fúródott. Még felemelkedett, hogy biztassa vitézeit, amikor újabb puskalövés érte a halántékán. Szelaniki Musztafa szerint még volt benne élet, amikor testét a janicsár aga elé vitték, aki egy ágyútalpra fektette, majd fejét vették.

Holttestét később egykori foglya, Vilics Musztafa bég tisztességgel eltemettette. A nagyvezér Zrínyi fejét vászonba varratta, elküldte Musztafa budai pasának, aki azt a győri táborba küldte olyan tartalmú üzenettel, hogy „itt küldöm legnagyobb vitézeteknek fejét”. Hatalmas gyászünnepséget tartottak Győrben, Zrínyi fejét Csáktornyára vitték, ahol a családi sírboltban felesége, Frangepán Katalin mellé temették.

A sok várvédő hős mellett talán Zrínyi Miklós hagyta hátra a legnagyobb dicsőséget, hiszen a török hadsereg nagy hódító korszaka Szigetvárnál lezárult, Richelieu bíboros szerint Európa itt menekült meg. Egy jelentés az ostrom után így méltatta: „*Mert míg a világ áll, Zrínyi dicsősége élni fog.*”

Vas István

Nemesek a török hódoltság utáni Baranyában

Magyarországnak a török uralom alól visszakerült részein járva a nyugati utazó még évtizedek múltán is idegenszerű, szinte egzotikus világban találta magát.

A szultán fennhatósága alá került középső és déli országrészekben, továbbá a csatlakozó peremvidékeken – együttvéve az ország területének több mint kétötödén – teljesen megváltozott a táj arculata. Nemcsak a másfél százados „törökvilág”, hanem főként a 16 évig tartó felszabadító háború számlájára írandó mindez. A török kiűzése ugyanis nem fokozatos előrenyomulás formájában ment végbe, melynek során a felszabadított területeken kezdetét vehette volna az újjáépítés munkája, hanem többszöri nekirugaszkodásra valósult csak meg. Mikor a „Szent Liga” csapatai már a Dráváig és a Szávaig törtek előre, illetőleg mélyen benn jártak Szerbia területén, Székesfehérvár, Eger, Szigetvár és Kanizsa, továbbá Várad és Gyula visszavívása még évekig váratott magára. De a Rákóczi-szabadságharc (1703–1711) sem szűkölködött seregjárásban, tervszerű irtó- és bosszúhadjáratban. Egy-egy országrész évente többször

is gazdát cserélt, s a hátráló fél iparkodott elhurcolni, ha nem ment, fölégetni, elpusztítani mindent, aminek a másik hasznát vehette.

Mindennek szemléletes példája a hajdan szemetgyönyörködtető, de a török uralom és a szabadságharc végén elszomorító képet, nyújtó Baranya, melynek tönkretett földjén a megriktult települések megcsappant népessége végre hozzákezdhetett az újjászervezés munkájához.

A Kamara fennhatóságában

Baranya megye a nagy visszafoglaló hadjárat részeként – Szigetvárt és közvetlen térségét kivéve – 1686 végére szabadult fel a török uralom alól. A török végleges kiűzését az 1687. augusztus 12-én fényes győzelemmel végződő Harsány-hegyi csata tette lehetővé, ám Sziget váráról, a térség legjelentősebb erődtítményéről csak 1689-ben hullott alá a félhold.

Bécs a visszafoglalt országrészeket a császári seregek által meghódított területnek tekintette, és a rendelkezést a fegyver jogán kizárólag magának tartotta fenn. A roppant hadi kiadások fedezésére az újszerzeményi területeket (neo-acquisticum) tekintették a legjobb bevételi forrásnak. Már a XVI. század végén, *Rudolf* császár uralkodása alatt felmerült az a gondolat is, hogy az akkori szerencsés harcokban a töröktől fegyverrel visszafoglalt területek birtokosai a visszakapott jószágaikért váltságdíjat fizessenek a kincstárnak. Ezt a fegyverjog (jus armorum) néven tervezett sarcolási kísérletet elevenítették fel az 1680-as évek végén, a felszabadító háborúk sikereit követően. A kormányzat felfogása szerint a fegyverrel visszahódított terület új szerzeményként az uralkodó rendelkezésére áll, aki pedig az így birtokába került területeket nem köteles visszaadni az eredeti tulajdonosoknak, s ha ezt mégis megteszi, az csupán kegyes jóindulatából történik. A birtok visszaszerzésének azonban az is előfeltétele, hogy az igénylők jószágaikhoz való jogait megfelelő módon igazolják, s azon felül a háborús költségek fedezéséhez való hozzájárulásként a birtok értékével összhangban álló váltságdíjat fizessenek.

„A töröktől visszafoglalt területeken csak azok tarthatják meg birtokaikat – oktatta ki *Radnay* pécsi püspököt az udvari kamara 1687-ben –, akik még a török idő alatt szereztek meg őket, minden e kivétel alá nem tartozó terület hasznát és jövedelmét a sok vérbe és pénzbe kerülő háború költségeinek fedezésére kell fordítani.” Természetesen a korábbi jogállapot (közigazgatás, birtokviszonyok stb.) visszaállítása egyelőre nem történt meg, a visszafoglalt területek kamarai fennhatóság alá kerültek. Az igazgatás és a gazdálkodás koordinálását az 1686-ban létesített és a bécsi udvari kamara alá rendelt budai kamarai felügyelőség, 1691-től kezdve budai kamarai adminisztráció (másnéven jószágkormányzó) végezte hatalmas hivatali apparátussal és tisztviselői személyzettel.

Az újraadományozott vármegye

A belső igazgatásnak a vármegyei rendszerhez való közeledésében a kezdő lépést az 1687. augusztus 8-án pécsi püspöki megbízást kapó *Radnay Mátyas* tette meg, ám főispáni jogkörét nem sikerült elismertetnie. A katonai és kamarai tisztviselőkkel folytatott hosszú küzdelem eredményeként – püspöki címének megerősítésén és az egyház javainak visszaszerzésén túl – a széthullott pécsi egyházmegyét sikerült helyreállítania. Az újjászerveződő vármegye tisztségeit régi nemesség híján kamarai tisztviselők és más megyebeliek töltötték be. Az első alispánról (*Nagy György László* csáktornyai, majd kanizsai jószágkormányzó) 1693-ból van tudomásunk. Ugyancsak ebben az évben tartották az első megyegyűlést is. A megye működőképességének megteremtésében a következő lépést az a kérelem jelentette, melynek alapján az uralkodó, *I. Lipót* 1694. október 10-én Baranya vármegyének új címer-pecsétet adományozott.

A török alóli felszabadulást követő években a megyehatárok kérdése szóba sem került. A kamarai igazgatás sajátos feladatai következtében figyelmen kívül hagyta a régi állapotokat, s így egészen a kilencvenes évek derekáig nem került napirendre a határok ügye. A normalizálódó belső viszonyok, s kiváltképpen az adórendszer visszaállítása folytán, nemkülönben a katonaság elszállásolása miatt azonban előtérbe került a megye régi határainak pontosítási igénye. Az 1690-es évek közepétől a határok kérdése meg-megújuló vita tárgya volt megyénk és a szomszédos Tolna, illetve Somogy között.

A középkori Baranya lényegesen nagyobb kiterjedésű volt, főként a Dráván túli területek jóvoltából. A török időkkel megelőzően a vármegye természetes határain (Duna, Dráva) kívül Somogy és Tolna vármegyékkel volt határos, s e határok tisztázatlansága hosszúra nyúlt vizsályok forrása lett. Az ország törvényeinek megfelelően a megyék között fennforgó határvilongásokat tiszténél fogva a nádor dönthette el. A többszöri határjárás és bizottsági jelentést követően megszületett nádori ítélet a tolnai helységek esetében kedvezően, míg Somogy vonatkozásában súlyos veszteségként érintette Baranya vármegyét. *Esterházy Pál* 1696. évi döntésével északkeleten mintegy 20 településsel bővült a megye helységeinek száma, ugyanakkor Szigetvárt és környékét a nádori ítélet Somogynak juttatta.

A megyehatárok – viszonylagos – tisztázása lehetővé tette, hogy az Újszerzeményi Bizottság működését a megyében is megkezdhesse. (Első ülésére 1696. november 26-án került sor.)

A megye régi nagybirtokos családjai – a *Garay*, *Zrínyi*, *Maróthi*, *Perényi*, *Kórógyi*, *Herczeg* – kihaltak. A középbirtokos famíliák egy része szintén erre a sorsra jutott, a többiek a török terjeszkedés következtében – döntően Szigetvár eleste után – kénytelenek voltak elhagyni őseik lakhelyét, s távolabbi megyében kerestek menedéket. Helyhezköttőségük, illetve túlélőképességük folytán a középkori megyét nagyszámban lakó kurialista nemesek voltak csupán a folytonosság letéteményesei, akik a korábbi népességből, igaz tekintélyes vérvesztéssel, de megélték a török uralom végét.

A török hódoltság, a felszabadító háborúk és a magszakadás Baranya régi birtokosságát szinte nyomtalanul elsöpörte. Ezt az 1696. évi dikális összeírás is alátámasztja, melyből megismerhetjük a megye Újszerzeményi Bizottság működése előtti birtokosait. A megye megritkult számú települései 1696-ban a következő birtokosok között oszlottak meg (zárójelben a helységek száma): Kamara (73), hg. Esterházy Pál (15), Draskovich család (25), a pécsi egyházmegyei papság (50), a pozsonyi apácák (3), a fehérvári örkanonok (2), valamint a fehérvári káptalan (3). Eladományozásáig több falut bérbeadott a kamara. A név szerint is ismert 23 bérlő (köztük csupán 8 magyart találunk) többsége kamarai, megyei, városi tisztviselő, illetve pécsi polgár volt (pl. *Pávics*, *Thelessy*, *Wagner*, *Levenau*, *Liptay*, *Delisimonovich*, *Bukvai*, *Potorkai*).

Az Újszerzeményi Bizottság az adományra és a birtokba való beiktatásra vonatkozó okmányokon kívül semmit nem fogadott el, a fegyverváltságot pedig aránytalanul magas összegben (a birtok becsült értékének 10%-ában) állapította meg. A régi birtokosok utódai közül a megkívánt okmányokat csak kevesen tudták felmutatni, s még kevesebben voltak a váltságpénzt kifizetők.

A *pozsonyi apácák* (klarisszák) okmányait – mint a nyulak szigeti apácák jogutódaiét – elfogadták, s így elsőként ismertették el jogukat Vajszlóra és környékére. Az *Istvánffy-család* leányági leszármazóinak, a *Keglevich* és *Malakóczy család* bizonyítékainak viszont nem adtak hitelt. Elutasításra talált *Rákóczi Ferenc* igénye is, melyben a dombói és henyei javakat kérelmezte, leányági örökösödésre hivatkozva. Dombó és a környező terület ekkor már *Esterházy Pál* nádor kezén volt, Henye pedig szinte nyomtalanul eltűnt a háború viharában. Nem tartották megalapozottnak a *Huszár-család* igényét sem (Vörösmart, Hercegszőlős), mivel nem tudta kellően dokumentálni azt. A *Megyerieknek* sem sikerült Csatárt megszerzniük. A *Jankovich-famíliának* viszont sikerült Szerdahelyre vonatkozó igényét érvényesítenie.

Kedvezőbb volt azok helyzete, akik jogaikat a török kiűzése körüli időkben szerezték, mint például *Szent-Király* lakói, akik 1681-ben kaptak kollektív nemesi privilégiumot az uralkodótól. E bizonyítványt a Bizottság elismerte, ám az erről szóló határozatot végül is a szentkirályiak nem kapták meg, így még hosszú küzdelemre kényszerültek jogaik elismertetéséért.

A megye területén régi birtokos szinte nem maradt, s az utódok sem állították nagyobb feladat elé az Újszerzeményi Bizottságot, így tág tér nyílt az új adományozáshoz. Az elnéptelenedett területnek azonban az értéke is alacsony volt, jelentős földbirtokokat kellett tehát kiharítani ahhoz, hogy a királyi kegy érdem szerint jutalmazhasson. Így adódhatott, hogy alig több mint fél tucat adomány, továbbá a pécsi klérus és a pécsváradi apátság birtokainak megerősítését követően a kincstárra és a későbbi adományokra már alig maradt terület.

A király befolyásos tanácsadója, *Kollonich* nagyon károsnak tartotta, hogy Magyarországon alig van birtoka a királynak és a német uraknak. A hadiszerecsé ugyancsak bő alkalmat

nyújtott a helyzeten való változtatásnak. A baranyai területre szóló adományok kevésbé szolgálták a kongó kincstár érdekeit, mint inkább az anyagi- és véráldozatot hozó hadvezérek és vezető udvari személyiségek érdemeit voltak hivatottak elismerni, illetve megjutalmazni.

Elég csupán egy pillantást vetnünk az adományban részesülők sorára: *Eugen de Savoy, Aeneas Caprara, Johann és Friedrich Veterani, Siegfried Breuner, Karl Ludwig Souches, Wolfgang Rindsmaul, Johann Passardi, Esterházy Pál, Batthyány Ádám* (és közvetve: *Franz Nesselrode, Francesco Jany*). A királyi kegy Baranya földjét – a két magyar arisztokrata kivételével – idegen kézre juttatta. Körükben megtalálhatók a török elleni háború kiemelkedő hadvezérei (Savoyai, Veterani, Souches), az Udvari Haditanács és a Kamara elnöke (Caprara illetve Breuner), és a térség egyházi méltóságai: a pécsi püspök (Nesselrode), valamint a pécsváradi apát (Jany).

Az első adományt azonban *herceg Esterházy Pál* (1635–1713) nádor szerezte meg 1692-ben, midőn örökösödés címén sikerült a megye északi részén, Sásd környékén 13 falura szert tennie. gróf *Caprara Aeneas*, tábornagynak 1698-ban Siklóst és a környező 23 helységet juttatta I. Lipót. *Savoyai Jenő* herceg, tábornagy érdemei elismerésül a megye délkeleti, Dunával határos részén kapott 26 falut 1699-ben. Ebből alakult ki később az úgynevezett bellyei uradalom. *Veterani János* és *Frigyes* apjuk katonai szolgálatainak elismeréseként kapta 1700-ban a 19 Dráva menti települést magában foglaló adományt, amely később mint dárdai uradalom szerepelt. *Souches* altábornagy özvegye, *Marianne Puchaim* grófnő férje érdemeire való tekintettel 1702-ben részesült egy 23 faluból álló birtokadományban, amely az üszögi uradalom alapjául szolgált. *Batthyány Ádám* gróf özvegye, *Strattmann Eleonóra* grófnő 1703-ban kapta adományba maga és fiai számára a megye középső részén fekvő, Bóly környéki 24 települést. Szintén ez idő tájt szerezte meg *Breuner Siegfried* gróf Szentlőrincet és környékét (27 falu). *Rindsmaul Farkas* gróf ugyanakkor 7 falura nyert adományt a megye északi részén. Az *Auersperg-Traun* család pedig Sellye környékén kapott 15 települést 1715-ben. A pécsi klérus (e néven a pécsi püspököt, káptalant, a papnöveldet és a székesegyházat együttesen értették) birtoka 1724-ben 67 falut tett ki. A pécsváradi apátság ugyanakkor 26, a budai apácák – Vajszló környékén – 3 falut tudhattak magukénak, a pálosok Mágocsot, a jezsuiták pedig Göröcsönyt birtokolták.

Miközben világi és egyházi uradalmak sora alakult Baranyában, azok árnyékában 1728-ig mindössze 6 nemesnek sikerült hatalmát 8 falura kiterjesztenie, s mindössze egy települést birtokoltak kurialisták. A köznemesi birtokosok is adományok segítségével eresztettek gyökeret a megyében. Elsőként a selyemtermesztés meghonosítója, *Passardi János* vehette birtokba Pellérdet és Arányost (1709). A megadományozottaknál itt kevésbé a katonai érdem, sokkal inkább a kormányzerveknél folytatott megbízható hivatali tevékenység szolgált. *Sauska János Ferenc* például a Magyar Kamaránál és a Helytartótanácsnál teljesített szolgálataiért kapta meg Sombereket és környékét (1732). *Horváth Dánielt* alispánsága és 40 ezer forint juttatta 1737-ben Megyefa és a környékén fekvő puszták birtokába. Az egyetlen katonából lett birtokost sem harci erényei érdemesítették. *Jeszenszky János Horváth Klára* (Horváth Dániel „fiúsított” leánya) kezével nyerte el Ibfát és környékét.

A birtokszerzés másik módja a vétel volt, melyben főként az idővel tekintélyes vagyonhoz jutó uradalmi tisztségviselők jeleskedtek. *Bana János*, a bellyei uradalom prefektusa például 1717-ben vásárolta meg Nagykozárt a Kamarától, *Petrovszky József* pedig *Rindsmaul* gróftól vette meg Felsőmindszentet (1723). 1755-ig 15-re növekedett a birtokos köznemesek száma.

A megyének a török hódoltság előtt jelentős kisnemessége volt. A háborús időket túlélők azonban az Újszerzeményi Bizottság előtt pénz vagy bizonyíték híján meg sem tudtak jelenni. Akadtak viszont olyan, régóta kiváltságosok által lakott falvak, továbbá egyes nemesi családok, akik vállalták a küzdelmet ősi jussuk megnyeréséért. A legismertebb és sikerrel megvívott harc *Szabadszentkirály*, a leghosszabb és csak részeredményeket hozó több mint 70 éves küzdelem *Bicsérd* lakosainak nevéhez fűződik. Kurialista családok, akik szintén hosszú pereskedésbe bonyolódtak a nagybirtokkal és a megyével, jelentősebb számban éltek még *Dimnyberkiben*, *Nagyvátyon*, *Mágocs*on, *Kishajmáson* és *Karácodfán*. Az itt élő nemesi famíliák (*Bozó*, *Vita*, *Gyenis*, *Petre* stb.) váltokozó sikerű harcok folytattak előjogaik érvényesítéséért, illetve elismertetéséért.

A „Tekintetes Vármegye” szolgálatában

A Rákóczi-szabadságharc időszakában 1705. szeptember 12-én került sor báró *Nesselrode Vilmos Ferenc* – 1703-tól pécsi püspök – főispáni kinevezésére. A vármegye működéséről azonban csak a háborús, zűrzavaros időket követően, 1710-től állnak rendelkezésünkre adatok. Az 1710. évi május 26-i közgyűlésen új alispánt választott a megye *Madarász László* személyében. Ez, és a későbbi évek közgyűlései is kisszámú résztvevő jelenlétében zajlottak. A földesurak közül rendszerint csak *Bana János* nagykozár-remenyei, *Passardi Pál* és *Péter* pellérd-arányosi, *Kövér Pál* dunaszekcsői és *Kersnerics János* hidasi birtokosok jelentek meg. A nagy uradalmak birtokosainak jelenléte ritkaság számba ment, mivel csak elvéve tartózkodtak a megyében. (Ebben az időszakban csupán *Veteráni* gróf tábornok tüntette ki jelenlétével az 1714. október 24-i közgyűlést.) Az uradalmak tisztségviselőik útján képviseltették magukat. Az uradalmi tisztek zöme idegen, többségük nem is eresztett gyökeret területünkön. Némely família azonban a következő évtizedek jelentős baranyai családjává lett, így többek között a *Hölbling*, *Friebaisz*, *Hegy*.

A megyegyűlések rendszeres résztvevői között még a káptalan képviselőit kell említenünk, így *Kasó István*, *Kapuchy György*, *Glavinich Sebestyén* és *Peicusz Kristóf* kanonokokat. A közgyűlések résztvevőinek száma időszakunkban 20 fő körül mozgott. Mondhatni családai körben, de korántsem családias légkörben zajlottak a megye legfőbb irányítói fórumának ülései.

A püspök főispán és a vármegye közt kezdettől fogva feszült volt a viszony, s az ellentét már *Madarász* alispánna választásakor kiéleződött, igazából az 1713-as tisztújításban csúcsosodott ki. Mivel a megyei tisztségekre Baranyában a XVIII. század elején egyetlen kétségtelen nemes sem akadt, azokat idegenekkel kellett betölteni. A vármegye tisztviselői tehát idegenek és többségükben birtoktalan, szegény nemesek voltak. Az itt élő népességgel nem volt szinte semmi kapcsolatuk, kivéve a nagybirtokosokat. A megyei tisztséget vállalók korábban uradalmi prefektusok vagy fiskálisok voltak, akiknek uraikhoz fűződő kapcsolataik a megyei szolgálatba lépve sem szakadtak meg.

A századelő tisztújításai a megye hatalmas tényezőinek: *Nesselrode* püspök, az *Esterházyak* és a *Battyhányak* összecsapásának színterei. *Nesselrode* a főispáni fennhatósága alá tartozó Tolnából hozott nemeseket (így például *Daróczy Ferencet* 1713-ban), akiket megyei tisztségekre segített. Az *Esterházyak*knak több alkalommal is (1710, 1715) sikerült dombóvári uradalmuk prefektusát, *Madarász Lászlót* az alispáni székbe juttatni. Az meg a *Battyhányak* erejét jelezte, s pozíciók javulását eredményezte, amikor „emberük”, *Hoitsy Mihály* foglalta el az alispáni tisztséget.

A küzdelem, amely különösen az 1713–1719 közti időszakban vált hevesse, gyakorta nem várt fordulatokat hozott. 1713-ban például két tisztikar is létezett, jelentősen gátolva a működés hatékonyságát. A következmény a főispán által igényelt kormányzati vizsgálat lett, de az áttekinthetetlen helyzet eleve eredménytelenségre kárhoztatta a bizottság tevékenységét.

A főispán kudarcaként értelmezhető az 1715-ös restauráció is, amely *Madarász* választási győzelmével zárult. Konok kitartásának gyümölcse 1716-ban mégis beérett. Kihaszználva *Madarász* távollétét (alispáni teendői szőlítetták Somogyba) előbb bizalmi emberét, *Gyurekovits Pétert* nevezte ki jegyzővé, majd a vármegye pecsétjét is megszerelve a közgyűléssel megfosztatta az alispánt tisztétől, s *Daróczy Ferenc* megválasztásával tette teljessé sikerét.

Az 1718. évi tisztújítás alkalmával *Daróczyt* ugyan nem erősítették meg hivatalában (1719-ben már Tolna alispánja), de az alispánna választott *Passardi János Pál* hagyományosan jó kapcsolata a püspökkel nyilvánvalóan hozzájárult a megyei politikai élet konszolidációjához. Ezt, valamint a csekély érdeklődést is jelzi, hogy 1723-ban a tisztújító közgyűlésen az alispáni jelöltekre (*Kun Ferenc*, *Gyurekovits Péter*, *Petrovszky József*) mindössze tizenkilencen szavaztak. A szavazatok arányát – első ízben – megörökítő jegyzőkönyv tanúsága szerint *Petrovszky Józsefet* 12 szavazattal, *Kun Ferenc* 7 voksa ellenében választották meg alispánna. A szavazás kimenetelével a püspök főispán ugyancsak elégedett lehetett, hiszen tisztújítást 1723. október 13-án bekövetkezett haláláig többé már nem tartott. A Tolnában birtokot (Fadd és Hencse) szerző *Petrovszky* és az ugyancsak a szomszéd megyéből származó jegyző, *Pápay István* minden bizonnyal a főispán bizalmi emberei voltak. *Madarász László* halálával (1728) pedig egyik legkitartóbb ellenfelétől is megszabadult *Nesselrode*.

Dr. Ódor Imre